

APLICAREA REFORMEI AGRARE DIN 1921 ÎN PLASA SĂLARD, JUDEȚUL BIHOR

de
BLAGA MIHOC

Plasa Sălard avea în 1921 o suprafață totală de 71 084 iugăre cadastrale (409 km) și se compunea din 28 de comune, în care locuia o populație totală de 24 344 locuitori¹. Pământurile din zonă aveau o bună fertilitate, culturile agricole putând să asigure cu prisosință existența populației. Repartizarea nedreaptă a proprietății pînă la reforma agrară a făcut, însă, ca țărani din multe comune să fie expuși mizeriei, și ca urmare să lupte pentru pămînt. În atmosfera de emulație revoluționară de după 1 Decembrie 1918 această luptă s-a accentuat. Presa locală, în general, în perioada dintre proclamarea Unirii la 1 Decembrie 1918 și eliberarea efectivă a Bihorului de către armata română de la sfîrșitul lui aprilie 1919 contribuia, prin agitația pe care o făcea, la radicalizarea maselor țărănești. La 30 ianuarie 1919 Consiliul popular al agriculturilor din Sălard, întemeiat la începutul anului 1919, a adresat Ministerului Agriculturii un memoriu ultimativ în care solicita ca, pînă la 15 februarie, moșia din comună „să fie împărțită în cîte 15 iugăre militarilor întorși de pe front, văduvelor și orfanilor de război din comuna Sălard și celor care au suferit mizerie în Țara Ungurească, în așa fel ca fiecare individ care a împlinit 18 ani, fără deosebire de rasă sau naționalitate, să primească 10 iugăre arător, 3 iugăre finaț și 2 iugăre pădure pe vecie”², arătînd că în caz de refuz, din sînul Consiliului va fi designată o delegație care va trece la parcelarea și împărțirea pămîntului între țărani³. Sfatul muncitoresc țărănesc din localitate dispunea, prin ordonanța din 1 aprilie 1919, să se treacă la „imediată parcelare a moșiilor mari și împărțirea lor neîntîrziată între oamenii săraci, în așa fel încît fiecare din cei fără adăpost să primească potrivit hotărîrii definitive, lotul de pă-

---

¹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul”, 1921, passim.

² Liviu Botezan, Teodor Pavel, Vasile Șchiopu, *Acțiuni ale țărănimii din județul Bihor în perioada decembrie 1918 — aprilie 1918*, în *Lucrări științifice*, Seria B, 1969, p. 279.

³ De altfel la Oradea s-a și creat, între timp, „pentru a calma situația, o comisie județeană pentru înfăptuirea reformei agrare” (Blaga Mihoc, *Aplicarea reformei agrare din 1921, în plasa Marghita, județul Bihor*, în *Crisia*, 1983, p. 211).

mînt prevăzut, ca să înceteze vagabondajul și lipsa⁴. Formulările de acest fel, făcute în numele sfaturilor muncitorești țărănești create în perioada arătată, urmăreau, îndeosebi, un efect propagandistic. Cadrul legal al împrumutării țăranilor s-a creat, însă, abia după elaborarea legii de reformă agrară din iulie 1921, al cărei caracter *democratic* este bine-cunoscut, deoarece prin aplicarea ei statul român a dovedit un evident simț al dreptății și echitabilității sociale, împrumutându-i pe țărani fără să facă vreo deosebire de naționalitate. Plasa Sălard oferă un argument în această direcție, cea mai mare suprafață (agricolă, de pășune ori de pădure) fiind atribuită țăranilor maghiari, alături de care au primit pămînt și țărani români ce nu aveau deloc sau erau foarte săraci.

În lunile următoare ale aceluiași an lucrările de expropriere s-au desfășurat într-un ritm alert. Intrarea țăranilor în posesia pămîntului, prin arendări forțate, căci împrumutarea se numea „arendare forțată” pînă la stabilirea definitivă a debitelor datorate de împrumutării statului, pe baza unor măsurători cu panglica sau lanțul, dispusă de autorități, urmărea desigur liniștirea spiritelor acestora pînă la definitivarea împrumutării. Dar lipsa fondurilor pentru procurarea aparaturii necesare măsurării și parcelării precise și definitive, precum și încetineala cu care se delibera asupra apelurilor celor expropriați contra exproprierii au întîrziat parcelarea și întăbularea loturilor atribuite țăranilor. De aceea, la 22 august 1923, Ministerul agriculturii s-a adresat Parchetului general al Curții de apel, iar acesta la rîndul său Parchetului din Oradea, cu o circulară care reglementa activitatea funcționarilor de la judecătoriile de ocol în vederea grăbirii lucrărilor de aplicare a reformei agrare. Intenția ministerului era ca, pînă la 15 septembrie 1923, toți țăranii să intre în posesia loturilor ce li se cuvin, urmînd ca acestea să fie „micșorate sau mărite după parcelarea și măsurătoarea definitivă, ca să corespundă exact cu întinderea lotului tip⁵. Noțiunea de lot tip, înțeleasă inițial ca ceva fix, matematic, de către oficialități, a trebuit să fie interpretată în mod practic în funcție de posibilități; mărimea așa numitelor loturi tip în localitățile din jurul Sălardului, ca de altfel în întregul Bihor, varia în funcție de terenul disponibil de la 1 la 5 iugăre. Conform datelor publicate de presă, în ceea ce privește comunele plasei Sălard din Bihor, organele de aplicare a reformei agrare ar fi trebuit să exproprieze, în virtutea legii, o suprafață totală de aproximativ 20 000 iugăre, din care, însă pînă la 13 august 1922 s-au expropriat doar 7 800⁶. Urmărind aplicarea lucrărilor de reformă agrară în această zonă, extinse ca și în alte părți pe o perioadă de mai mulți ani, căci stabilirea definitivă a „anuităților” (debitelor definitive pe care țăranii le plăteau anual statului), s-a făcut, în perioada dintre 1929—1931, vom constata, pe baza documentelor de arhivă, că în comunele plasei Sălard s-a expropriat o suprafață totală de 14 890 iugăre 1 563 stînjeni, din care 7 754 iugăre 890 stînjeni de la diferiți moșieri particulari, 5 009 iugăre 886 stînjeni de

⁴ Liviu Botezan, Teodor Pavel, *op.cit.*, p. 290.

⁵ Blaga Mihoc, *op.cit.*, p. 211.

⁶ *Beiușul*, 1923, nr. 31, 12 august, p. 4.

⁷ *Tribuna*, 1922, nr. 71, 13 august, p. 3.

la Episcopia romano-catolică, 1 339 iugăre 1 073 stînjeni de la diferite bănci sau societăți, 447 iugăre 370 stînjeni de la Ordinul premonstratens, 224 iugăre 324 stînjeni de la Abația de Sîniob, 100 iugăre de la Capitlul romano-catolic și, în sfîrșit, 15 iugăre 1 220 stînjeni de la composesoratele urbariale. Prin urmare, în aceste comune cele mai mari suprafețe au fost expropriate de la diferiți moșieri particulari, în majoritate absenteiști, sau „rentieri“. Tot mari erau, ca și în alte locuri, suprafețele expropriate de la biserica catolică, în general, reprezentată prin episcopie, capitlu, abație și Ordinul premonstratens (în total 5 780 iugăre 1 580 stînjeni). În urma lucrărilor de împrumietărire, extinse și aici pe o perioadă îndelungată, cele 14 890 iugăre 1 563 stînjeni au fost repartizate după cum o demonstrează documentele de arhivă din diferite fonduri, astfel: 4 885 iugăre 1 112 stînjeni ca teren de cultură unui număr total de 2 084 îndreptățiți la împrumietărire, (dintre acestea 1 727 iugăre unui număr de 178 noi împrumietăriți), 194 iugăre 30 stînjeni ca locuri de casă unui număr de 497 îndreptățiți (dintre acestea 99 iugăre la 198 de noi împrumietăriți), 3 145 iugăre 1 163 stînjeni pentru formarea sau întregirea pășunilor comunale, 2 708 iugăre 731 stînjeni pentru formarea sau întregirea pădurilor comunale, 782 iugăre 1 305 stînjeni pentru satisfacerea intereselor obștești și, în sfîrșit, 2 975 iugăre 180 stînjeni ca rezerve de stat.

Repartizarea pe comune și necesități a terenurilor expropriate se făcea astfel:

1. Almașu Mic⁸

Total expropriat: 2 iugăre

De la cine s-a expropriat:

1. Composesoratul urbarial: 2 iugăre

Cum s-a repartizat:

1. Interese obștești: 2 iugăre

2. Brusturi⁹

Total expropriat: 772 iugăre 2 stînjeni

De la cine s-a expropriat:

1. Societatea I.R.D.P. Banca Minelor Bihor: 772 iugăre 2 stînjeni¹⁰.

Cum s-a repartizat:

1. Locuri de casă la 16 îndreptățiți, 4 iugăre 962 stînjeni;

2. Pășune comună, 367 iugăre 640 stînjeni;

3. Pădure comună, 400 iugăre.

⁸ Arhivele Statului din București, *Fond Reforma agrară din 1921, în Bihor* (în continuare R.A.B.), Dos. 602, f. 4.

⁹ În 1922 comuna avea 344 capi de familie, o pășune urbarială de 349 iugăre 1 575 stînjeni și alta particulară de 124 iugăre (Arhivele Statului din Oradea, *Fond Consilieratul agricol Bihor* (în continuare C.A.B.), Dos. 323, f. 11).

¹⁰ Pînă în 1922 moșia aparținuse conților Carol și Margareta Korniș, dar la 13 iulie 1922 ea a fost cumpărată de Bancă (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 32, f. 8, 46—54).

3. Burzuc

Total expropriat: 4 iugăre 80 stînjeni

De la cine s-a expropriat:

1. Composesoratul urbarial, 4 iugăre 80 stînjeni.

Cum s-a repartizat¹¹:

1. Locuri de casă la 16 îndreptățiți, 4 iugăre 80 stînjeni.

4. Cetariu

Total expropriat: 2 335 iugăre 913 stînjeni¹².

De la cine s-a expropriat:

1. Episcopia romano-catolică: 2 228 iugăre 755 stînjeni;

2. Parohia romano-catolică: 107 iugăre 158 stînjeni.

Cum s-a repartizat¹³:

1. Teren de cultură la 167 îndreptățiți din Cetariu, 397 iugăre 1 493 stînjeni;
2. Locuri de casă la 39 îndreptățiți din Cetariu, 10 iugăre;
3. Pășune comunală Cetariu, 200 iugăre 44 stînjeni;
4. Pădure comunală Cetariu, 194 iugăre 950 stînjeni;
5. Teren de cultură la 52 îndreptățiți din Tăutelec, 118 iugăre 910 stînjeni;
6. Pădurea comunală Biharia, 325 iugăre 176 stînjeni;
7. Pășune comunală Covaceu, 100 iugăre;
8. Pădure comunală Covaceu, 72 iugăre 1 556 stînjeni;
9. Pădure comunală Niuved, 70 iugăre 699 stînjeni;
10. Pădure comunală Parhida, 118 iugăre 519 stînjeni;
11. Rezervă, 730 iugăre 966 stînjeni.

5. Chiuag

Total expropriat: 410 iugăre 549 stînjeni¹⁴

De la cine s-a expropriat:

1. Iosif Bartsch și consoții: 410 iugăre 549 stînjeni.

Cum s-a repartizat¹⁵:

1. Teren de cultură la 25 îndreptățiți din Chiuag, 40 iugăre 80 stînjeni;
2. Locuri de casă unui număr de 8 țărani din Chiuag, 2 iugăre 800 stînjeni;
3. Interese obștești Chiuag, 63 iugăre 1 490 stînjeni;
4. Pădure comunală Chiuag, 98 iugăre;
5. Pășune comunală Sarcău, 27 iugăre;
6. Pășune comunală Nadar, 27 iugăre;
7. Pășune comunală Fegernic, 60 iugăre;
8. Rezervă, 33 iugăre 659 stînjeni.

¹¹ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 11.

¹² *Ibidem*, Dos. 602, f. 19.

¹³ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 171, f. 1—37.

¹⁴ *Ibidem*, Dos. 325, f. 2—24.

¹⁵ *Ibidem*, f. 49—50.

6. Ciuhoi

Total expropriat¹⁶: 224 iugăre 324 stînjeni.

De la cine s-a expropriat:

1. Abația de la Sîniob, 224 iugăre 324 stînjeni.

Cum s-a repartizat¹⁷:

1. Teren de cultură la 70 îndreptățiți, 136 iugăre;
2. Pădure comunală, 69 iugăre 420 stînjeni;
3. Rezervă, 18 iugăre 1 504 stînjeni.

7. Ciulești

Total expropriat: 60 iugăre¹⁸.

De la cine s-a expropriat:

1. Neufeld Vasile și Man Roza, 60 iugăre.

Cum s-a repartizat:

1. Rezervă de stat, 60 iugăre.

8. Fegernic

Total expropriat: 22 iugăre 1 431 stînjeni¹⁹.

De la cine s-a expropriat:

1. Romul Marchiș și soția Elisabeta, 22 iugăre 1 431 stînjeni.

Cum s-a repartizat²⁰:

1. Interese obștești, 22 iugăre 1 431 stînjeni.

9. Fileghihaz (Roșiori)

Total expropriat: 3 942 iugăre 820 stînjeni²¹.

De la cine s-a expropriat:

1. Schwartz Gheorghe, 2 544 iugăre 437 stînjeni²².
2. Zichy Teodor, 13 iugăre 736 stînjeni.
3. Frații Revitzky, 305 iugăre 994 stînjeni²³.
4. Zichy Augustin, 1 046 iugăre 711 stînjeni²⁴.
5. Văduva Rigo Francisc, 32 iugăre 1 142 stînjeni.

Cum s-a repartizat:

¹⁶ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 19; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 324, f. 1—23.

¹⁷ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 324, f. 19—23.

¹⁸ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 26.

¹⁹ *Ibidem*, f. 34.

²⁰ Comuna a mai primit 60 iugăre pășune în Chiuag, 28 iugăre 9999 stînjeni pășune în Sirbi și 150 iugăre pădure în Brusturi. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 176, f. 4—5; Dos. 325, f. 49—50; Dos. 342, f. 18—23.)

²¹ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 58.

²² Gheorghe Schwartz donase, la 5 iunie 1916, această moșie fiului său care o conducea efectiv de mai înainte. Pe ea se găsea și o fabrică de spirt. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 332, f. 7—8.)

²³ Moșia lui Revitzky era dată în arendă țăranilor de aproximativ 40 de ani (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 332, f. 7).

²⁴ La trasarea granițelor conacul lui Augustin Zichy a rămas pe teritoriul Ungariei, în timp ce pământul i-a rămas în România (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 332, f. 7—8).

1. Teren de cultură la 139 (dintre cei 168 care erau îndreptățiți) de 1 298 iugăre.
2. Locuri de casă la 159 (dintre cei 168 îndreptățiți), 79 iugăre 800 stînjeni;
3. Teren de cultură la 353 țărani din Fileghihaz, 556 iugăre 1 421 stînjeni;
4. Locuri de casă la 48 îndreptățiți din Fileghihaz, 12 iugăre;
5. Interese obștești Fileghihaz, 269 iugăre 313 stînjeni;
6. Pășune comunală Fileghihaz, 784 iugăre 1 089 stînjeni;
7. Pășune comunală Niuved, 49 iugăre 229 stînjeni;
8. Rezervă 929, iugăre 168 stînjeni.

10. Hodoș

Total expropriat: 1 097 iugăre 915 stînjeni.

De la cine s-a expropriat:

1. Episcopia romano-catolică, 524 iugăre 71 stînjeni;
2. Banca de scont și ipotecă și Bartoș Adrian, 75 iugăre 1 404 stînjeni;
3. Bay Gabriela și Ileana, 199 iugăre 921 stînjeni²⁵;
4. Leopold Ștern și soția, 114 iugăre 1 294 stînjeni;
5. Adalbert Goldeștein și soția, 183 iugăre 1 472 stînjeni.

Cum s-a repartizat:

1. Teren de cultură la 130 îndreptățiți din Hodoș, 361 iugăre 1 459 stînjeni²⁶;
2. Locuri de casă la 27 îndreptățiți din Hodoș, 6 iugăre 1 042 stînjeni²⁷;
3. Interese obștești Hodoș, 39 iugăre 1 399 stînjeni;
4. Pășune comunală Hodoș 123 iugăre 562 stînjeni;
5. Pășune comunală Tămășeu (pentru cătunul Vaij) 401 iugăre;
6. Rezervă, 525 iugăre 690 stînjeni.

11. Niuved

Total expropriat: 149 iugăre 14 stînjeni²⁸.

De la cine s-a expropriat:

1. Kenéz Andrei, 141 iugăre 528 stînjeni²⁹;
2. Văduva Francisc Rigo, 8 iugăre 1 086 stînjeni.

Cum s-a repartizat:

²⁵ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 327, f. 11—29; Dos. 328, f. 13—19.

²⁶ Din cele 361 iugăre 1 459 stînjeni 19 iugăre 1 280 stînjeni au fost atribuite conform „legii de preferință acordată văduvelor, invalizilor și orfanilor de război, la împroprietărire din 7 iulie 1930”. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 328, f. 19).

²⁷ *Ibidem*, Dos. 326, f. 1—22; Dos. 327, f. 24—29.

²⁸ Comuna a primit și o pășune comunală în Fileghihaz, de 49 iugăre 229 stînjeni (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 332, f. 22—25).

²⁹ Această moșie a fost întăbulată pe numele lui Kenez în urma morții mamei sale abia la 28 iulie 1918, prin succesiune și partaj. Între anii 1904—1918 moșia a fost tot timpul arendată. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 329, f. 4—5).

1. Teren pentru cultură la 9 îndreptățiți din Niuved 24 iugăre 834 stînjeni³⁰;
2. Pășune comunală Niuved 41 iugăre 628 stînjeni³⁴;
3. Locuri de casă la 28 îndreptățiți, din Niuved 10 iugăre 1 383 stînjeni;
4. Interese obștești Niuved 51 iugăre 1 290 stînjeni³²;
5. Interese obștești, cătunul Kügy 13 iugăre;
6. Rezervă 7 iugăre 679 stînjeni.

12. Parhida

Total expropriat: 200 iugăre 374 stînjeni³³.

De la cine s-a expropriat:

1. Tichy Augustin, 90 iugăre 614 stînjeni.
2. Ioan Antos și soția Elisabeta Nemety 109 iugăre 1 360 stînjeni³⁴.
Cum s-a repartizat³⁵:
  1. Teren de cultură la 16 îndreptățiți 25 iugăre 1 350 stînjeni³⁶;
  2. Interese obștești, 56 iugăre 41 stînjeni;
  3. Pășune comunală, 115 iugăre 382 stînjeni;

13. Păulești-Spinuș

Total expropriat: 393 iugăre 597 stînjeni³⁷.

De la cine s-a expropriat:

1. Conte Carol Korniș 393 iugăre 597 stînjeni.
Cum s-a repartizat³⁸:
  1. Teren cultură la 93 îndreptățiți din Spinuș, 147 iugăre;
  2. Locuri de casă pentru 53 de îndreptățiți, 9 iugăre 1 500 stînjeni;
  3. Interese obștești, 27 iugăre 818 stînjeni;
  4. Rezerve 209, iugăre 79 stînjeni.

14. Picleu

Total expropriat: 498 iugăre 1 267 stînjeni³⁹.

De la cine s-a expropriat:

1. Societatea Anonimă Banca Minelor „Dezna“, 492 iugăre 1 267 stînjeni;
2. Carol Korniș 6 iugăre;
Cum s-a repartizat⁴⁰:

³⁰ *Ibidem*, f. 17—19.

³¹ *Ibidem*, f. 22—23.

³² *Ibidem*.

³³ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 55.

³⁴ Între 1904—1921 moșia fusese arendată țăranilor din Parhida. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 198, f. 7.)

³⁵ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 198, f. 1—13.

³⁶ *Ibidem*, f. 21—23.

³⁷ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 56; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 341, f. 1—24.

³⁸ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 341, f. 1—24.

³⁹ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 44; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 323, f. 6.

⁴⁰ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 323, f. 46—54.

1. Locuri de casă la 22 îndreptățiți, 6 iugăre;
2. Interese obștești, 800 stînjeni;
3. Pășune comunală, 192 iugăre 1 267 stînjeni.
4. Pădure comunală, 300 iugăre.

15. Sarcău

Total expropriat: 2 iugăre 1 140 stînjeni⁴¹.

De la cine s-a expropriat:

1. Composesoratul urbarial, 2 iugăre 1 140 stînjeni.
Cum s-a repartizat⁴²:
1. Locuri de case pentru 8 îndreptățiți, 2 iugăre;
2. Interese obștești, 1 140 stînjeni.

16. Sălard

Total expropriat: 2 535 iugăre 353 stînjeni⁴³.

De la cine s-a expropriat:

1. Ladislau Tóth — (erezii), 1954 iugăre 1 471 stînjeni;
2. Arthur Elisabeta și Arthur Barthos, 580 iugăre 482 stînjeni;
Cum s-a repartizat⁴⁴:
1. Teren de cultură unui număr de 139 îndreptățiți din Muntele Mare, Negreni: 429 iugăre;
2. Locuri de casă unui număr de 39 îndreptățiți din Muntele Mare și Negreni, 19 iugăre 800 stînjeni;
3. Rezervă 2 087 iugăre (pentru efectuarea de noi împrumietări).

17. Sîrbi

Total expropriat: 715 iugăre 815 stînjeni⁴⁵.

De la cine s-a expropriat:

1. Erezii Szüts Iosif, 193 iugăre 144 stînjeni.
2. Gheorghe Mahler 522 iugăre 671 stînjeni;
Cum s-a repartizat⁴⁶:
1. Teren de cultură pentru 177 îndreptățiți, 367 iugăre 1 258 stînjeni;
2. Locuri de casă pentru 40 îndreptățiți din Sîrbi, 10 iugăre;
3. Pășune comunală Sîrbi, 135 iugăre;
4. Pădure comunală Sîrbi, 118 iugăre;
5. Pășune comunală Fegernicul Nou, 28 iugăre 999 stînjeni;
6. Rezervă 66 iugăre 109 stînjeni.

18. Sfârnaș

Total expropriat: 487 iugăre 370 stînjeni.

De la cine s-a expropriat:

⁴¹ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 66.

⁴² Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 340, f. 3—4.

⁴³ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 63.

⁴⁴ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 319, A., f. 208—296.

⁴⁵ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 69; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 335, f. 5—61, Dos. 342, f. 1—25.

⁴⁶ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 335, f. 36—51.

1. Ordinul Premonstratens, 487 iugăre 370 stînjeni.

Cum s-a repartizat⁴⁷:

1. Teren pentru cultură la 44 îndreptățiți din Sfârnaș, 115 iugăre 370 stînjeni;
2. Interese obștești Sfârnaș, 62 iugăre 1 327 stînjeni.
3. Pășune comunală Sfârnaș, 84 iugăre 400 stînjeni.
4. Teren pentru cultură la 31 îndreptățiți din Nădar, 53 iugăre 817 stînjeni⁴⁸;
5. Interese obștești Nădar, 3 iugăre 750 stînjeni;
6. Teren pentru cultură la 20 îndreptățiți din Sarcău, 51 iugăre⁴⁹;
7. Interese obștești Sarcău, 34 iugăre⁵⁰;
8. Pășune comunală Fegernicul Nou, 49 iugăre 396 stînjeni⁵¹;
9. Rezervă 33 iugăre 1 110 stînjeni.

19. Sîntimreu

Total expropriat: 456 iugăre 1 299 stînjeni⁵².

De la cine s-a expropriat:

1. Episcopia romano-catolică, 456 iugăre 1 299 stînjeni.
Cum s-a repartizat⁵³:
1. Pășune comunală Sîntimreu, 136 iugăre 1 343 stînjeni;
2. Pădure comunală Sîntimreu, 213 iugăre 822 stînjeni;
3. Pădure comunală Vaida, 99 iugăre 390 stînjeni;
4. Rezervă, 8 iugăre 344 stînjeni.

20. Șîsterea

Total expropriat: 368 iugăre 751 stînjeni⁵⁴.

De la cine s-a expropriat:

1. Gheorghe Mahler, 368 iugăre 751 stînjeni.
Cum s-a repartizat⁵⁵:
1. Teren de cultură la 115 îndreptățiți, 288 iugăre 565 stînjeni⁵⁶;
2. Locuri de casă la 47 îndreptățiți, 9 iugăre 1 163 stînjeni⁵⁷;

⁴⁷ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 69; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 292, f. 39—45.

⁴⁸ De fapt acest pămînt fusese vîndut țăranilor și comisia de ocol aprobă contractul de vînzare pentru că „toți îndreptățiții din comună s-au declarat îndestuliți prin această vînzare care corespunde intereselor lor și dispozițiunilor legii agrare” (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 292, f. 3).

⁴⁹ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 292, f. 49—58.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 49—58.

⁵¹ *Ibidem*, f. 52—55.

⁵² Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 66; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 338, f. 1—26.

⁵³ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 338, f. 1—26.

⁵⁴ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 65; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 339, f. 1—40.

⁵⁵ Comuna a mai primit o pășune comunală în Tăutelec de 288 iugăre și o pădure comunală în Cetariu de 100 iugăre, expropriate de la Episcopia romano-catolică (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 339, f. 1—48).

⁵⁶ *Ibidem*, f. 25—38.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 40.

3. Interese obștești, 66 iugăre 990 stînjeni;
4. Rezervă 4 iugăre 645 stînjeni.

21. Șușturogiu

Total expropriat: 433 iugăre 753 stînjeni.

De la cine s-a expropriat:

1. Gheorghe Mahler, 326 iugăre 753 stînjeni⁵⁸;
2. Capitulul romano-catolic 107 iugăre.
Cum s-a repartizat⁵⁹:
  1. Locuri de casă la 14 îndreptățiți, 7 iugăre⁶⁰;
  2. Interese obștești, 24 iugăre;
  3. Pășune comunală, 302 iugăre 753 stînjeni;
  4. Pădure comunală, 100 iugăre.

22. Tămășeu și Tăutelec⁶¹

Total expropriat: 1 309 iugăre 325 stînjeni (719 iugăre 813 stînjeni în Tămășeu, 589 iugăre 1 112 stînjeni în Tăutelec).

De la cine s-a expropriat:

1. Episcopia romano-catolică 1 309 iugăre 325 stînjeni⁶².
Cum s-a repartizat⁶³:
  1. Teren de cultură la 158 îndreptățiți din Tămășeu, 474 iugăre;
  2. Pășune comunală Tămășeu, 117 iugăre;
  3. Pădure comunală Tămășeu, 183 iugăre 418 stînjeni;
  4. Interese obștești Tămășeu, 44 iugăre 716 stînjeni;
  5. Pășune comunală Tăutelec, 29 iugăre 805 stînjeni⁶⁴;
  6. Pădure comunală Tăutelec, 105 iugăre 1 565 stînjeni;
  7. Pădure comunală Sălard, 58 iugăre;
  8. Pădure comunală Șisterea, 81 iugăre 991 stînjeni;
  9. Pășune comunală Șisterea, 115 iugăre 305 stînjeni;
  10. Pădure comunală Niuved, 100 iugăre 225 stînjeni.

23. Vaida

Total expropriat: 99 iugăre⁶⁵.

De la cine s-a expropriat:

⁵⁸ Acest moșier care deținea înainte de expropriere în Șușturogiu o moșie de 1 652 iugăre, a vîndut, în anii 1922 și 1923, prin patru contracte succesive, țărănilor din localitate următoarele suprafețe: 291 iugăre în prima tranșă, 24 iugăre în a doua, 327 iugăre 385 stînjeni în a treia și 269 iugăre în a patra. Vinzarea celor 291 iugăre din prima tranșă și a celor 24 din a doua s-au anulat, restul fiind valide. (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 337, f. 8).

⁵⁹ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 337, f. 1—33.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 8.

⁶¹ Aplicarea reformei agrare în hotarele celor două comune s-a făcut în bloc. (Pămînturile au fost luate ca „corp comun“.)

⁶² Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 71; Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 344, f. 1—24; Dos. 343, f. 1—36.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Un număr de 52 îndreptățiți din Tăutelec a primit o suprafață de teren arabil de 118 iugăre 910 stînjeni în hotarul comunei Cetariu (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 171, f. 37).

⁶⁵ Arhivele Statului din București, *Fond R.A.B.*, Dos. 602, f. 79.

1. H. Bek: 99 iugăre.

Cum s-a repartizat:

1. Pășune comunală 99 iugăre⁶⁶.

În contextul general al politicii sale de sprijinire a tuturor împrăștiatelor, fără deosebire de naționalitate, statul român a făcut tot ce era posibil ca aceste gospodării să dăinuie. La puțină vreme după împrăștiere s-a mijlocit, prin intermediul Camerei agricole, ajutorarea țăranilor cu grâu de sămânță sau bani pentru procurarea de vite sau unelte agricole. Amintim, între altele, împrumutul de 30 000 lei acordat pentru achiziționarea de vite și unelte agricole locuitorilor din Ciuhoi la 30 iulie 1927, sau cel de grâu acordat țăranilor din Roșiori și Sălard, la 22 septembrie 1927⁶⁷. Cu toate acestea, cămătarii particulari găseau în zonă un teren propice pentru profituri, ruinătoare pentru gospodăriile nou întemeiate, cei mai cunoscuți cămătari fiind în perioada 1929—1931 frații Böhm. În ajunul aplicării legii de conversiune a datoriilor agricole, ei dețineau numeroase polițe de la țăranii din Ciuhoi, Chiuag, Ciulești, Gurbești, Păulești, Sarcău, Săliște de Sârbi, Spinuș și Sfârnaș, cărora le „aplicau” dobinzi uriașe⁶⁸. La dobinzile pretinse de cămătari se adăugau cheltuielile de pe urma delictelor silvice, căci foștii proprietari expropriați de păduri, atunci când aveau ocazia, și ocaziile erau foarte dese, le intentau procese după procese. Așa a procedat, de pildă, proprietarul Toperczer, căruia i se expropriase, în 1924, o pădure ce urma a fi defrișată și transformată în pășune. Lemnul aparținea fostului proprietar. Dar în toamna anului 1929, 40 de țăranii din Chiuag, care „așteptau cu groază să le moară copiii de frig”, au executat fără nici o aprobare tăieri masive din pădure, fiind dați în judecată de către moșier, acesta pretinzându-le nici mai mult nici mai puțin decât o despăgubire de 30 000 lei⁶⁹. Schimbarea terenurilor odată atribuite împrăștiatelor, cu altele de obicei mai puțin fertile, dintr-un motiv sau altul, venea și ea să greveze asupra stării materiale a țăranimii, un astfel de caz având loc în vara lui 1927 în comuna Tămășeu, unde Leopold Neufeld a determinat forurile județene, contra unei mite de 100 000 de lei, să dispună „mutarea terenurilor de împrăștiere” atribuite pentru cultură și pentru interese obștești, în alt loc, la 750 m depărtare față de terenul atribuit inițial⁷⁰. În alte cazuri, chiar și acolo unde țăranii erau lăsați ca proprietari pe loturile de cultură sau locurile de casă atribuite inițial, mulți continuau să „petiționeze” extinderea exproprierii și împrăștiării, în special cu locuri de casă. În Chiuag, de exemplu, 11 țăranii, încurajați de învățătorul Alexandru Dimancea, cereau, la 29 aprilie 1930, „Comisiei agrare de pe lângă Directoratul ministerial Timișoara” să dispună a se expropria din pășunea comunală „atîta suprafață cîtă va fi suficientă

⁶⁶ Comuna a mai primit o pășune de 99 iugăre 390 stînjeni în hotarul satului Sîntimreu (Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 338, f. 22—26).

⁶⁷ *Cuvîntul plugarului*, 1927, nr. 9—10, 13 noiembrie, p. 2; nr. 5, 2 octombrie, p. 2.

⁶⁸ *Gazeta de vest*, 1931, nr. 554, 2 iulie, p. 5.

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 485, 3 aprilie, p. 4.

⁷⁰ *Cuvîntul plugarului*, 1927, nr. 5, 2 octombrie, p. 4.

pentru 16 locuri de case, din care două să se atribuie Astrei și Casei naționale⁷¹. Comisia se limitase, însă, la a împrăști, cu locuri de case, doar 10 țărani români și maghiari, întârziind, *sine die*, parcelarea și repartizarea parcelelor către noii proprietari. De aceea, la 30 ianuarie 1931, aceștia cereau amintitei comisii să le trimită „un inginer pentru împărțirea teritoriului rupt din islazul comunei noastre . . . care este destinat pentru noi din anul 1928 . . . ca să putem a ne edifica casele în primăvara anului acesta (și) ca să ajungem și noi la scutul nostru propriu⁷²”. Lipsa fondurilor bănești, continua să impiediceze, deci, asupra operației de parcelare întârziind intrarea țăranilor în posesia definitivă a pământului atribuit. Autoritățile se străduiau, însă, să grăbească definitivarea împrăștiării și să-i lege pe țărani de loturile atribuite, sancționând, în același timp, în continuare, pe acei ce-și părăseau satele înstrăinând pământul primit. Atunci când împrăștiării plecau temporar pentru muncă din sate, revenind după o perioadă de timp, lucrurile se complicau, căci ei cereau să li se restituie loturile. Așa a procedat țăranul împrăștiat Goroi Paul, tot din Chiug, care în 1924 a plecat cu familia la lucru în America. Oficialitățile au dispus exposesionarea sa. De aceea, la 18 ianuarie 1932, după revenirea în satul natal, el se adresează concomitent Judecătoriei rurale din Oradea și Comisiei județene de împrăștiare cu următoarea petiție: „Subsemnatul Goroi Paul, locuitor în comuna Chiug, plasa Sălărd, județul Bihor, cu cel mai profund respect vă aduc la cunoștință următoarele: în anul 1920 am fost împrăștiat cu 3 iugăre de pământ arabil de către Comisia de expropriere și împrăștiare, ca unul ce nu posedam absolut nici o brazdă de pământ de la părinții mei. Acest pământ l-am lucrat pînă în anul 1924, când împreună cu familia mea m-am dus în America, pentru a face ceva economii, spre a-mi cumpăra cel puțin o casă în această comună, unde fusesem împrăștiat. La plecarea mea din comună am lăsat pământul să-l lucreze părinții mei, suportînd în același timp și dări. În anul 1925, făcîndu-se revizuirea tabloului (de împrăștiare — n.n.) am fost șters, din motive necunoscute de mine, pînă în anul 1927, cînd, avînd ceva economii, am trimis soția împreună cu 3 copilași în Chiug, unde am cumpărat o casă, eu rămî-nînd la lucru pînă în anul 1930. Din acest lucru nu mi-am putut cumpăra altceva decît casa și 800 stînjeni finețe. Din cele arătate mai sus se poate constata, Dle judecător, că nu am părăsit țara cu gîndul de a nu mă mai înapoia niciodată, și cum pînă în prezent nu s-a făcut împrăștiarea definitivă în comună, cu cel mai profund respect vă rog să binevoii a mă înscrie din nou în tablou⁷³”.

Dealtfel, revizuirea împrăștiării, despre care se amintește în petiție, a vizat în această localitate și alți „absenți” din Chiug, plecați în Brazilia sau Statele Unite, unde solicitau, la 18 iunie 1933, același lucru, restituirea loturilor ce li s-au luat⁷⁴. Argumentele acestor petiționari determină Comisia județeană de împrăștiare să dispună reîmprăștiă-

⁷¹ Arhivele Statului din Oradea, *Fond C.A.B.*, Dos. 325, p. 33—34.

⁷² *Ibidem*, f. 32.

⁷³ *Ibidem*, Dos. 225, anexă, nepaginat.

⁷⁴ *Ibidem*.

rirea lor. Aceasta era posibil deoarece exista o rezervă suficientă de teren. Existența acestei rezerve în Chiuag, ca de altfel și în alte comune, va constitui și în anii următori un motiv pentru noi solicitări de împrăștiere din partea țăranilor. Îndreptățiții nesatisfăcuți vizau în cererile lor, în același timp și marile porțiuni de teren pe care legea le lăsa în proprietatea foștilor proprietari, și acestea erau destul de mari. În hotarele comunei Ciuhoi și Sîniob, de pildă. Abației de la Sîniob i se scutește inițial de expropriere o vie de 28 iugăre și o pădure de 300, ca în 1925, la intervenția unui „demnitar ministerial“, Comitetul agrar să adauge la acest „quantum scutelnic“, spre nemulțumirea țăranilor din Ciuhoi, Fegernic și Cenaloș, și 700 iugăre de teren arător⁷⁵. De aici și intervențiile țăranilor pe la tot felul de foruri în care arătau în esență că abația, nesatisfăcînd nici un fel de „sarcini de patronat“ (adică nu sprijinea nici o instituție culturală sau școală) nu este în drept să dețină acest pămînt. Presa bihoreană a luat și ea atitudine față de această „protecție“, pe care oficialitatea o făcea unei instituții perimate, în dauna țăranilor, sesizînd și pericolul unei răzvrătiri ce ar putea izbucni dacă organele de aplicare a reformei agrare vor continua să mențină hotărîrea dată. „Un lucru știm, scria referitor la această chestiune un corespondent al periodicului *Beiușul*, că poporul e foarte agitat. Și cărui interes de stat folosește aceste agitații la granițele țării... căci țăranii au fost despoiați de drepturile lor, au fost lăsați fără o palmă de pămînt“⁷⁶. Cum, însă, efectele legii de reformă agrară nu intrau niciodată „în perimare“, revenirile asupra hotărîrilor erau dese, atunci cînd solicitanții exproprierii, adică țăranii, aduceau argumente cum că suprafața în cauză este expropriabilă. De aceea, nu ne poate mira de fel faptul că lucrările de aplicare a reformei agrare s-au întins pe o perioadă atît de îndelungată.

⁷⁵ *Beiușul*, 1924, nr. 4, 3 februarie, p. 2; 1925, nr. 45, 6 decembrie, p. 2.

⁷⁶ *Ibidem*, 1925, nr. 33, 16 august, p. 2; nr. 45, 6 decembrie, p. 2.